

Fr.R. Kreutzwaldin
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

JP, 8998

VABAHARIDUSTÖÖ

VI

S I S U:

S. Hartikaise järele G. Puu: Tšehhoslovakkia vabaharidustöö.

Mag. geogr. J. Lukats: Rahvaülikoolidest Uuel Meremaal.

Z. Castréni järele L. Laarman: Riik ja vabaharidustöö.

E. Haridusliidu lektorite nimekirja järg. Mitmesuguseid teateid.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Detsember

1931

**EESTI HARIDUSLIIDU AJAKIRI
VIIES AASTAKÄIK**

„VABAHARIDUSTÖÖ“

Eesti Haridusliidu ajakiri.

Ilmub 6 korda aastas.

Toimetaja: EVALD VENDER. Väljaandja: E. HARIDUSLIIT.

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, S. Roosikrantsi 12.
Telefon 452-02.

Tellimise hind:

1 aasta peale	1.20 senti
¹ / ₂ „ „	60 senti
Üksik number	20 senti

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Vabaharidustöö tegelastele

toob „Vabaharidustöö“ ülevaateid ja informatsiooni vabaharidustöö kohta meil ja teistes riikides. Seadusi ja määrusi vabaharidustöö (raamatukogunduse, õpiringide, kursuste, loengute, rahvaulikoolide), rahvamajade, avalikkude ettekannete korraldamise j. n. e. alalt. Teateid Haridusliidu ja Liidu juures asuvate ettevõtete kohta.

Väikelavade näitejuhtidele ja tegelastele

praktilisi juhatusi näidendite lavastamiseks. Teateid Liidu Teatritarvete laost 1932. a., alates näidendite arvustusi väikelavade seisukohalt ja mängimiseks soovitatavate näidendite nimestikke. Juhtnõore näitelavade ehitamiseks.

Õpiringide tegelastele ja enesearendajatele

õpiringide kavu ja tegevuse kodukordi õpiringide laenukogu raamatute nimestikke koos laenutamise tingimustega.

Seltside tegelased!

Ärge unustage aastavahetusel uuendamast „Vabaharidustöö“ tellimist.

VABAHARIDUSTÖÖ

Detsember

VI

1931

Head uut aastat

soovib kõikidele liikmetele ja kaastöölistele

Eesti Haridusliidu juhatuse.

Tšehhoslovakkia vabaharidustöö.

(S. Hartikaise järele G. Puu.)

Endiseid olukordi.

Kesk-Euroopa südames asetsev Tšehhoslovakkia riik oma praegusel kujul on küll väga noor, kuid see maa on olnud kogu ajaajaloolise aja kestel suuremalt osalt sama tšehhoslovakkia rahva elamispaigaks. Oma geograafilise asendi, erilise viljakuse ning hilisemal ajal tuntud mineraalrikkuse tõttu on ta kokku meelitanud võõraid võitjaid, nii et tšehhoslovakkia maa pärisrahval on tulnud aastasadu elada alistunult mitmest küljest maale tunginud võimsate rahvaste aamaina. Nii on tšehhoslovakkide asupaigal olnud märgata peaaegu alalist liikumist. Kunas ungarlased, kunas germaanisugu rahvad on veerenud üle tšehhoslovakkide maa, kunas jälle slaavi rahvamere ärkav tõusulaine on paisanud tagasi maale tunginud võõrad rahvused.

Need tšehhoslovakkia maa ja rahva ajaajaloos peaaegu korrapäraselt, järgukaupa korduvad rahvaste liikumised, need pendlivõnked sinna ja tänna, on teadagi jätnud oma jäljed kogu maa tervesse elukäiku. Samad tõusud ja mõõnad, samad mitmesse külge võnkumised on märgatavad maa varaseimas hariduseluski. Esiteks muutumine tšehhoslovaklasest ungarlaseks, siis hetkeks taas tagasi oma rahvuslaseks. Selle järele muu-

tumine saksastumise suunas ning pöördumine tagasi tšehhoslovaklaseks. Hiljem uus sama-suunaline edasi-tagasi liikumine ning viimaks lõplik saksastumine ja jäämine sajanguiks Austria Habsburgide võimu alla.

Pikk riiklik rippuvuse ajajärk ei suutnud hävitada siiski Tšehhoslovakkia rahvaid. Viimase aastasaja keskel kõikjal Euroopa mais puhuvad revolutsioonilised demokraatia tuuled kõrvaldasid esimesed takistused Tšehhoslovakkia rahvusliku liikumise teelt, ja mõningaid aastakümneid hiljem sünnib rahvuslik kirjandus, rahvuslik teadus ja rahvuslik kunst. Peaaegu samal ajal võetakse ette esimesed katsed rahva laiemate kihlide harimiseks. Alul peetakse referaate rahvale ühingu- ning organisatsioonide tööst ja tegevusest, ning sajandi viimasel aastal organiseeritakse tšehhi keelse ülikooli poolt moodustatud komisjoni korraldusel see ala täielikult ja peagi omab see täiesti asjaliku vormi ning iseloomu. Ka muud haridusalad näitavad üldise elustumise tundemärke. Laulu-, lugemise-, teatri- ja spordiühingud liituvad 1870 aastast alates tugevamini oma keskoorganisatsioonide ümber. Sajandi viimane aastakümne toob sellesse üldisesse arengusse vabaharidustöö seisukohalt vaadates veel ühe

tähtsa lisa: töörahva liikumise tõusu. Kesk-Euroopa mais oli juba paari-kolme viimase aastakümne jooksul suurtööstuse teenistuses seisev rohkearvuline tööstustöölise hulk pea-aegu üksmeelselt võtnud omaks sotsjalistlikud aated ning erakondesse rühmitunult muutunud ühiskondlikuks ja riiklikuks jõuks. Töölised katsusid teostada erilisel üheks oma tunnuslauseks võetud ütluse — teaduses on võim — esimest poolt, hankides teadmisi.

Juba varem asutatud ametiühingulistele ja poliitilistele organisatsioonidele lisaks asutati eriline Tööliste haridusliit ja aastal 1896 sai oma aluse Tšehhoslovakkia presidendi T. G. Masyriki teenetel Delnica akademia — Tööliste akadeemia — mis kujunes sotsiaaldemokraatliku töörahva hariduskeskuseks, samal ajal kui rahvussotsjalistline noorsugu sai omale Ustredi skola delnica — tööliste keskkooli nimelise asutise. Sel viisil oli siis juba 20. sajandisse siirdudes Tšehhoslovakkias sündinud üldine rahvusliste ning haridusliste jõudude korraldamine ning kõikides rahvakihtides võis märgata korraka võimsat iseteadvuse tõusu. Ja seda tõusu ning jõudude koondamist, seda püüdmist millegi poole, mida peaaegu igaüks tundis ja aimas, aga mida ei võinud keegi öelda välja avalikult; seda püüdmist paremat, õiglasemat ühiskondlikku, riiklikku ning tulunduslikku elu elada; seda püüdmist sünnitada ja luua midagi uut ja omapärast jatkus ikka edasi käesoleval aastasajal kuni maailmasõda oma tagajärgedega avas viimaks neile ettevalmistunud ja ootajale tee vabale tööle ja tegevusele.

Põhjapanevat uuendustööd.

Peale Tšehhoslovakkia riigi sündimise algab vaevaline kuid hoolas ülesehitustöö. Endise Austria-Ungari kaksikmonarkia riiklik kokkuvarisemine oli toonud enesega kaasa ka tulundusliku katastroofi, mille kaasas käivad raskused võideti ühisel jõul osava majandusministri Rasini juhtimisel juba mõne aasta kestel, ning pea selle järele hakatakse parandama üldise hooletuse patte. Sotsiaalseadusandlus, mis kaksikmonarkia võimu kestvusel oli jäänud tublisti tahaplaanile, uuendatakse täiesti ning liidetakse üheks tervikuks.

Koolikorraldus oli organiseeritud varemini, kuid selle juures oli silmas peetud peamiselt ainult võimuloleva rahva—Saksa-Austria rühma — edu, jättes tšehhid ja muud rahvad kas täiesti — nagu näiteks ruteenid — või vähemalt suurelt osalt ilma koolideta. Nii ei olnud kuni 1918. aastani kogu Austria-Ungari kaksikmonarkias ligi 200.000 hingeise ruteenlaste territooriumi jaoks mingisugust kooli, ja slo-

vakkide kohta võib öelda, et siin valitses ebaproportsionaalsus — umbes 2 miljonilise pere kohta tuli ühte kokku 375 kooli; selle vastu oli samasuurel Saksa-Austria rahval koolide arv mitmekordne. Ei ärata siin sugugi erilist imestust asjaolu, et Tšehhoslovakkia riigi tekkides seal elutsev rahvas oli oma hariduslise tasapinna poolest vägagi kirju ning ebatasast laadi. Böömis, näiteks, oli rahva haridusline tasapind kõrgel, nii et seal olevate tšehhide hulgas leidus ainult 6 prots. kirjaoskamatuid, kuna jälle teisis riigi osis võis see määr tõusta uskumatu suureks — slovakkide hulgas üks kolmandik ja ruteenide keskel kaks kolmandikku rahvast ning mõnes kohas tunduvalt üle sellegi.

Nende karjuvate väärnähtete kõrvaldamiseks asutati uusi koole imestamisväärse südidusega. Aastal 1924 oli ruteenlasil üldse juba 504 kooli ja neil aastat hiljem — 739. Slovakkide koolide arv oli samal ajal tõusnud 375-ilt esiti 2751-le ja siis — 4132-le. Nii oli kümne aasta kestel kooliuuenduse alal Tšehhoslovakkia riigis kõik rahvused viidud umbes üheväärsesse seisukorda.

Vabaharidustöö suund ja hariduskeskuse loomine.

Koolikorralduse uuendamine moodustas Tšehhoslovakkia rahva töökavatsusis siiski vaid esimese astme. See oli vältimatu alus, mida vajati kõige muu ehitamiseks ning püstitamiseks, kuid sellest ainult ei piisanud muutunud ühiskondlikes ja riiklikes oludes rahva haridustarvete rahuldamiseks. Demokraatlik, kogu rahvale tugenev ja rahvast enesest oma jõu ja võimu ammutav ühiskond peab omalt poolt ka midagi tegema, peab omalt poolt teotsema kogu rahva kasuks. Juba endaalhoiu instinktist peaks ühiskond hoolitseda katsuma se. le maa eest, kuhu ta ise oma elujuured ajab ning kust ta saab oma algjõu. Demokraatlikus riigis on vaja mitmekülgset ning võimalikult laiule alule ulatuvat haridustööd. Kuid ühtlasi ka sellist, mis ei rahuldu ainult pinna künniga, pinnapealse, pooliku „haridusega“, vaid mis tahab ja võib tungida rahva enese üdise ja südamesse. Neis demokraatliku ühiskonna ning riikliku elu tähiseis pidi koostatama vabaharidustöö kavad Tšehhoslovakkiaski ning alatama nende tegelikku elluviimist.

Juba varem, enne revolutsiooni, oli Tšehhi rahvusnõukogu algatusel moodustatud tšehhi riikliste keskerakondade kaasmõjutusel kogu rahva tarvis ühine hariduskeskus s v a l o s o v e t o v y, mille sihiks ning ülesandeks oli — katsuda ühendada kõik rahva hariduslised

jõud ühtlaselt korraldatud haridustööle. Selle kultuuriliidu või hariduskeskuse, — millise ümber koondusid erakondlusele vaatamata peaaegu kõik maa hariduslikud organisatsioonid ja mille esimeheks valiti üldist austust vääriv Praaha tšehhi ülikooli professor Dr. F. Pastrnek — tegevus kujunes kohe alul väga laiaks ning mitmesuguseid alu käsitavaks. Ühelt poolt kujunes see maa pealinnas — Praahas — mitmekülgseks teotsevaks haridusasutiseks, teisalt jälle kogu maad haaravaks hariduskeskuseks. Sel Praahas asuval asutisel oli pealinna tarveteks raamatukogu-, loengu-, kunsti-, kino-, bibliograafia-, noorsoo-, organiseerimise- ja tulunduse osakonnad. Kogu maad haarava keskusena tuli tal jälle aidata juhtnööridega, tööjõu ning rahagagi maal teotsevaid hariduslikke organisatsioone ja asutada uusi, mida tekkiski mõne aasta jooksul 130. Neist kohalikest hariduslikest organisatsioonest, — mis olid muidu iseseisvad, ainult et nad olid ühises tegevuses Praahas asuva ja teotseva keskorganisatsiooniga, saades viimaselt ühtlasi abi, — said peagi oma ümbruskonnas kõigile haridusliku tegevuse huvi- ja keskpunktid, mis, koondades enese ümber kõiki tublimaid tööjõude, osutasid oma tegevuses just nagu nende ühine keskuski harukordset organiseerimisvõimet ja suurt edukust.

Vabahariduse seadusandluse arendamine.

Selle haridusliidu tegevuse eriti tähtsana ja tulevikku tähistava osana võiks nimetada Tšehhoslovakkia raamatukogude seaduse uuendamist, mis tõi kaasa endaga põhjaliku muutuse maa vananenud ning tahaplaanile jäänud raamatukogundusoludesse. 1919 aasta 22. juuli avalikkude raamatukogude seadusega nõuti, et kõikides kogukondades — arenumad kogukonnad endastmõistetavalt esikohal — pidid ellu kutsutama viimase kümne aasta *) kestel, määratud korraldusi silmas pidades, üldised avalikkude rahadega asutatud rahvaraamatukogud, millede püsivaks asendamiseks ning otstarbekohaseks korrashoiuks määras seadus ühtlasi avalikkudest rahadest piisava toetuse. Et arendada raamatukogundust võimalikult rutem ning pääseda seaduse poolt eeldatud kuristikust, pani Haridusliit aluse erilisele asutisele raamatukoguhoidjate instrueerimiseks, korraldas püsiva „hea kirjanduse“ näituse- ning jagamiskoha, koostas raamatukogudele sobiva kirjanduse üldnimestiku ja alustas tegevust pealesõjaaegsete kirjandusliste toodete hirmuhindade alandami-

*) 1919.—1929. Tõlkija märkus.

seks parajamaiks ning üldisele hindadetasapinnale vastavamaiks. Omile kogemusile toetudes koostati sellesama haridusliidu poolt ka maa vabaharidustööle erilisel tähtis seadus 9. veebruaril 1919. a. vabaharidusekoolide asutamise ning üldiste rahvakasvatuse kursuste korraldamisest.

Haridustöö eeskujukool.

Selle seaduse ning ta vaimu teostamisel ja asutatavate vabaharidustöö koolide õnneliku tegevuse tagamisel nnig vältimatul eeldusil nende õpetajate ja teiste haridustöö tegijate ning eriliste kursuste korraldajate kasvatamisel peeti tarvilikuks erilise eeskujukooli asutamist Prahasse, mis seaduse avaldamisega saigi hetkeks haridusliidu peamureks ning tegevuse huvikohaks. Omal ajal, juba aastal 1912., asutatud väike rahvahariduse õppeasutis muudeti nüüd kohe eeskujukooliks nimega Husova skola pro vyšši vzdělání národní výchovy, Husi kõrgem kool rahvahariduse ja -kasvatuse jaoks. Selle kõrgema õppeasutise ülesandeks oli ühtlasi, kuna ta pidi teotsema eeskujukoolina, ka loengutepidamise ja eriliste kursuste ning näituste korraldamise eest hoolitsemine. Tal tuli korraldada ka erilisi rahvalõbustusi, rahvaõhtuid, rahvakontserte ning muid rahvale arusaadavaid meelelahutuskoosviimisi. Kuid sellele lisaks ta pidi veel kaaluma eeldusi ning võimalusi kogu maal töölikoolide, akadeemiade või neile vastavate asutiste loomiseks ning olema ise kas nende algatajaks või vähemalt aitajaks seesuguste asutiste ellukutsu-misel. Selle iseloomuga Haridusliidu tegevuse ning selle eeskujukooli mõjul sündiski varsti peaaegu kõikides maa suuremates linnades eeskujukooli laadilisi, olgugi väiksemais mõõtes teotsevaid õppeasutisi, millede tööd katsus haridusliit toetada oma vara- ja jõukohaselt.

Avalik propaganda.

Kõige selle nii kaugele ulatuva ja mitmekülgse tegevuse kõrval tuli haridusliidul sooritada veel üks vabaharidustööle erilisel tähtis ülesanne: haridustöö tutvustamine, selle avalik propaganda. Sellelgi alal sooritas haridusliit radarajava töö. Ta avaldas lakamatult maa ajakirjanduses haridustööd ning rahvakasvatust käsitavaid kirjutisi. Ta võttis ses töös omale abiks ärielu reklaami tarvitamise ning suurte inglise riigimeeste juhtmõtte: See, mida inimene on sunnitud igapäev nägema ja kuulma, tungib tingimata temasse enesesegi. Asutas ju haridusliit sellest mõttest

aetuna oma lehegi „Česka osveta“, Tšehhi haridus. Peale selle, et tema veergudel nägid esmakordselt päevavalgust nii mitmedki rahvuslisesest vaimustusest loodud ideaalid ning tulevikukavad, käsitas ta ühtlasi ka kogu maa eriliste ametkondade huviküsimusi, moodustudes nii peagi oma päris ülesannete taotlemise kõrval ka kõikide ametnikkude ning ametkondade leheks. Nii võitis ta vabaharidustöö poolehoidjais maa ametnikkudekihi ja muutus vähe hiljem ühise kokkuleppe põhjal riigi ametlikuks väljaandeks, säilitades

edaspidi oma kahesuguse iseloomu: olla ühtlasi nii maa valitsuse ametlik leht kui ka vabaharidustöö häälekandja. Selle õnnestunult sooritatud propaganda teene on, et tšehhoslovakkia vabaharidustöö on võitnud kõikide ühiskonnakihtide ning laiemate rahvahulkade poolehoidu ning et maa parlamendiski peetakse eriliselt tähtsaks vabaharidustöö küsimuste — milledesse suhtuvad kõrgemadki riigimehed ning erakondade juhid suurima austuse ning asjalikkusega — arutamist.

Ei ole Vabaduspäevaks sobivamaid näidendeid, kui **M. Aitsami näidend „Maakuld“ ja T. Braksi näidend „Okupatsioon“.**

Raamatud saadaval E. Haridusliidus Tallinn S. Roosikrantsi 12.

Rahvaülikoolidest Uuel Meremaal.

(Mag. geogr. J. Lukats.)

Iseseisev inglise asumaa, Dominion, on Uue Meremaa üks väheseid maid, kus hariduse omandamine lasteaiast kuni ülikoolini kättesaadav ja maksuta on, kuigi ka siin sundlik ainult algkooli lõpetamine. 1.400.000 hingelise rahvaarvu kohta töötavad neli täisõiguslist ülikooli, Aucklandis, Wellingtonis, Christchurchis ja Otagos ja terve kogu kõrgemaid kutsekoole üle kahe saare. Selle peale vaatamata on rahvaülikoolide võrk, mis Taani eeskujul asutatud omapäraste täiendustega, üle terve Dominioni laiendatud ka vähematele saartele.

Rahvaülikooli, mida siin tööliste ülikooliks nimetatakse, tegevust juhib W. E. A. — The Workers' Educational Association (Tööliste hariduse liit). Sellest liidust võtavad osa kõik ülikoolide professorid ja kooliõpetajad, kes omakord on ühinenud professionaalühinguks, õpetajate klassiks.

Tööliste ülikooli tegevust juhib igas maakonnas direktor. Temal on abilistena sekretär ja tarviline osa alalisi õppejõude; üksikuid loenguid ja kursuseid peavad aga professorid ja õpetajad oma erialade järele.

Aucklandi, kõige suurema maakonna ja ülikooli juures asuva tööliste ülikooli loengute kava oli 1926 aastal, mil mina seal teotsesin, direktor Menderi juhatusel järgmine: modern-draama klass, kunstmaalis, skulptuuris ja käsitöös, astronoomia, maadeteadus, arhitektuur minevikus ja nüüd, laulmine, muusika teoorias ja praktikas, literatuur, psükoloogia, ökonomia, Briti demokraatia tõus 1688 aastast (ajalugu), rahvusvaheline läbikäimine (poliitika ja ajalugu), rah-

vasteliit, tervishoid, nakkushaiguste levinemise takistamise õpetus, igale kodanikule tarviline õigusteatus, loodusteatus: zooloogia, botaanika ja bioloogia, tänapäeva ökonoomilised probleemid, inimese ja ta tegevuse tänapäevane areng, 8. sajandi inglise literatuur, üldine ajalugu, tööliste unioonide ajalugu, Uue Meremaa sotsiaalse, poliitilise ja ökonoomilise edenemise õpetus, keeled, esperanto. Peale nende rida üksikasjalisi loenguid. Siis veel õpiringide kursused ja korrespondeerimise kursused kõigis ainetes.

Loengute harilik kestvus 4 tundi õhtus, kõik loengud tingimata ainult õhtuti. Kuulajad mitte nooremad kui 16 aastat vanad. Loengutel oli alati vanem element enamuses, ei olnud sugugi haruldane nähe 70-aastasiad mehi ja naisi näha loengutel. Iga loengu tsüklile järgnesid tingimata läbirääkimised, lektor vastas kirjalikult ettepanud küsimustele. Loengutel pea erandita tarvitati valguspilte selgitamiseks. Filmide tarvitamine levines ka õige laialt. Lektorid vallutasid kinod, selgitades filmi jooksul mitmesuguseid teaduslisi probleeme. Kirikud olid alati loenguteks lubatud, ka filmide tarvitamiseks.

Üks suurem iseärasus siin oli see, et lektor vedas enesega kaasa tema ainesse puutuvat kirjandust, terve liikuva raamatukogu, andes siis soovijatele raamatuid laenuna tarvituseks, mida laenaja võis pidada ehk üle anda oma naabritele kuni järgmise lektori tulekuni. Niisugune liikuv raamatukogu tarvitamine andis väga häid tagajärgi, sest inimene võtab hea meelega raamatu lugemiseks kui see ise koju tuleb, kuna igauks niisu-

gust vaeva oma peale võtta ei taha, et seda otsima minna.

Meil ägavad raamatukauplused raamatute all ja eriti bukinistid on kui arhiivi rotid oma raamatuvirnade keskel. Ostjaid ja lugijaid aga ei leidu. Mis oleks, kui ka meil Haridusliit ja rahvaülikoolid ostaksid odava hinnaga raamatuid ja laseks lektoritel rahva keskele laiali kanda?! Meil on küll võrdlemisi rohkesti raamatukogusid, kuid neis leidub peamiselt kõiksugu röövlromaane. Puudub aga teadusline kirjandus ja raamatute kättesaamine raamatukogudest on väga keeruline ning kulukas.

Tööliste ülikool annab ka oma ajakirja „Lai tee“ välja, kus suurem osa lektoreid avaldavad oma artikleid, ja mis väga laialt loetav on. Ajakirjana ja eraväljaannetena il-

mub igal nädalal kogu aasta läbi loengute kava, kohtade ja lektorite loeteluga.

Suvekuudel korraldatakse telkides elamisi spordi, võimlemise, jalutuskäikude ja loengutega.

Töölisülikooli juhtsõnaks ja sümbooliks on sõnad: „Labor et scientia“ — töö ja teadus.

Praegune töölisülikooli direktor Richmond saadeti peale ülikooli lõpetamist kaheks aastaks Euroopasse rahvaülikoolide tegevust õppima. Ta oli Inglismaal ja Taanis ning ta tuli tagasi minu sealoleku ajal ja algas tööd esialgselt lektorina ja liidu sekretärina.

Mag. J. Lukats.

Tallinnas, 20. detsembril 1931.

Võitlus vaimlise vabaduse eest käib **J. Mändmetsa** draamas „**ELUTÖÖ**“
Raamatuid võib saada ainult E. Haridusliidust Tallinn S. Roosikrantsi 12.

Riik ja vabaharidustöö.

(Z. Castrèni järel L. Laarman.)

(Järg.)

Riik vabaharidustöö toetajana ja hooldajana.

Sellest välja minnes, et vabaharidustöö ehk täisealiste kasvatus on tähtis ühiskondlik ülesanne, ei või riik jätta seda oma rahalise toetuseta. Teeb ta aga nii, peab ta ühtlasi revideerima ja kontrollima seda tööd, mille toetamiseks kasutatakse lubatud summasid.

Siin kohal kõrvale jättes küsimuse, kui suuri summasid võidakse vabaharidustöö tarvis lubada, puudutan küsimust kõnealoleva kontrollimise ja revideerimise tähtsusest ja iseloomust. Ripub ju rahasumma ka töö tulemusist, sest ainult sel tingimusel, et toetuse määramisele mõjuvatel valitsusringkondadel on täieline usaldus vabaharidustöö väärikusse, võidakse loota, et see töö saab riigilt küllaldaselt abi ja toetust.

Esiteks sisaldab eneses kõnealolev hooldamine seda, et vabaharidustööd arendav organisatsioon või asutus peab esitama vastavale riigiasutisele aruande ja eelarve nende summade kohta, mis ta on määratud otstarbeks saanud. Riigi poolt võidakse määrata, milliseid blankette tuleb tarvitada nende seletuste andmisel. Vastaval riigiasutisel, käesoleval juhusel haridusministeerium (koolivalitsus), kes toimib meil vabaharidustöö juhtiva organina, on võimalus eelarve- ja aruannete põhjal jälgida asjade käiku ja vajaduse kor-

ral tarvitada õigust selliseiks meeletuletusiks, ja õiendusiks, millede tegemiseks on põhjust.

Kui sellist vabaharidustöö kontrollimist ühiskonna seisukohalt peetakse küllaldaseks, siis võetakse arvesse samuti ka see, et küsimus on täisealiste enesekasvatustöö kontrollimisest ja et siin osavõtjate endi arvustus ühes võimalusega, kerkida avalikkuse ette, on küllaldaselt kindel ja mõjuv kontrollimisabinõu.

Teadagi ei või salata sellise kontrolli tähtsust. See võib pidada silmas, et riigi poolt toetatud vabaharidustöö täidab talle asetatud nõuded, mis puutub näiteks õppeaasta pikkusse, õppekoosolekute arvu ja pikkusse, osavõtjate määra ja korrapärasusse jne. Aga vaevalt siiski on õige selline mõte, et kirjaltikult sisse antud aastaaruannete ja eelarvete abil sündivast revideerimisest ja kontrollist üksi piisaks riigi seisukohalt vabaharidustöö suhtes. Aruannete ja aastakokkuvõtete najal sündiv revideerimine ei anna revideerival riigiasutisele seda valgust asja kohta, mida võimalik saavutada isikliku süvenemisega revideerimisele tulevasse tõhe. Kuna vabaharidustöö on vaimline liikumine, siis ta iseloomu ja tõelisi saavutusi ei või tunda ja määrata ainult statistika ja kavadesse liidetud seletuste abil. Referaat ja referaat, kuigi need peetakse samale teemile, ei ole ométi üks ja sama, ehkki nad aruandesse märgitakse

sama numbri abil. Põhjustega on isik, kellel on tulnud tublisti teha tegemist vabaharidustööd käsitlevate aastaaruannetega, nimelt saksa vabaharidustegevuse ametlik revident dr. Robert v. Erdberg († 1929) öelnud end kahtlevat sellises vabaharidustöö kontrollimises, mis toimub ainult keskasutisse saadetud aruannete abil.

„Aastaaruanded“, ütleb ta, hoiatades vestli mõistmast oma sõnu, kuid siiski tahtes tarvitada järsku ja karmi väljendust, „on alati moonutatud, kuna nad liiguvad numbritel, mille abil võidakse tunnistada kõike ja kuna need alati joonistavad tugeva, subjektiivselt värvistatud pildi“.

Selliseiski mais, nagu Inglismaa, peetakse päris loomulikuks, et vabaharidustöö ja ta seesugusedki harud, nagu lugemis- ja õpiringitegevus on riigi järelevalve alused. Kui riik asetab määratud tingimised ja nõuded, andes toetust, eeldades näit. korrapärast tundidel käimist, täpsust ja kirjalikkude tööde valmistamist, siis tuleb pidada ka silmas, et nõuded ja tingimised täidetakse. Revideerija peab panema tähele õpetuse viisi, varustuste kõlblikkust jne., aga ta ei pea puutuma õppekursuse üksikasjusse, öeldakse eelpoolmainitud komis'oni mõtteavalduses. Veel öeldakse seal, et revideerimist harilikult peetakse hirmuäratavaks asjaks, kuid ametlikud revideerijad (Board of Education inspectors) on revideerides näiteks n. n. „Tutorial classes“ nimelisi õpiringe (= ülikooli poolt juhitud õpiringe) alati osutanud suurt poolehoidu nende õpiringide vastu ja saanud aru täisealiste kasvatusesega seotudolevaist raskusist. Päril üldiselt on tunnustatud, et revideerijate märkused ja arvustused on olnud heaks abiks. Revideerimisel ei tohi haavata õppivate ega õpetaja intellektuaalset vabadust. Teos viitab iseteadlikult inglise üldisele traditsioonile, mille järele täisealiste kasvatuses peab riik andma abi, aga et ta ühtlasi peab ka lubama laia organiseerumisevõimaluse neile, kes saavad selle abi. Riigi seesugune tegevusviis ei edenda küll liialt üheväärilisust, on aga ühiskondliliselt terve (Adult Education Committee, Final Report 1919. Lhk. 118).

Meil (Soomes) on vabaharidustöö revideerimine ilmselt praegusel ajal liiga suurel määral kirjalikkude aruannete varal. Nii näiteks lugemisringid kuuldavasti ei saavat mingeid nõuandeid ega kontrolli. Ka raamatukogude suhteski ei võivat tarvilisel määral pidada kontrolli, ehkki riigil on raamatukogundus ja teatud määral raamatukogu instruktooreid. Veel vähem võib rääkida õpiringide kontrollimisest.

Kui võtta arvesse revideerimise tarvilik-

kust, siis märgatagu ka, et selle ülesanne ei ole mitte ainult otsekoheste väärtuste ja pafede kõrvaldamine ja põhikirja vastu käivate asiolude paljastamine, vaid selliste nõuannete ja juhtnõuade andmine, mis on võimalikud vaid kogemusi ja üldpi'iti omava keskasutise kaudu. Vabaharidustöö tunnustatakse meie ajal seesuguseks tööks, mis eeldab ametilist süvenemist selle töö põhitegevusse ja siin tarvisminevaise käsitlusviisesse. Diletantism saab sellelgi alal karmi kohtuotsuse neis mais, kes on sellel alal meist kaugemale jõudnud. Meil ei ole selles küsimuses veel harjutud mõttega, et see töö oma tähtsuse ja väärikuse tõttu tarvitseb riigi poolt kontrollimist, samuti kui ta teenib ka riigilt tunduval määral toetust.

Kui kõnealoleva kontrollimise tarviduses kaheldakse sel põhjendusel, et kodanikkude vaba ja avalik arvustus on loomulik vabaharidustöö revideerija ja et see teeb tarbeks riiklise kontrollimise, siis see arvamine ei tugene küllaldasile põhjendusele. Kui vähe meil ollakse harjutud sellise arvustusega, mida võib anda avalik „vaba sõna“, see selgib näiteks sellisest juhusest, et kui korra ühes pealinna lehes päris asjalikult osutati ühes vabaharidustöö avaldatud, õpperaamatuna mõeldud teoses sisalduvale suurele hulgale selgesti tõendatud vigadele, siis asjaomase organisatsiooni juhatuse poolt ei võidud küll salata tehtud märkuste paigapidamist, kuid avaldati sügav ja kibe kaebamine selle üle, et ei osatavat mõista ja tunnustada selle organisatsiooni ohverduvat tööd. Tihti tundub meil olevat vabaharidustööst selline arusaamine, et siin juhtivatki töötajalt ei tarvitseta muud kui julget esinemisuskust, kannatlikku meelt ja kõneosavust. Ega meil ole veel palju kuulnud ega kogetud sellest, et vabaharidustöö erialadele tuleb neil hankida endale ametioskust, kes tahavad neil aladel tegutseda vastusrikastes ülesannetes ja et sellise ettevalmistuse jaoks peaks pakutama võimalusi juba ülikooli seinte vahel.

Riigi suhtumine vabaharidustöhe ei tohi muidugi olla selline, kui lastele ja noortele määratud koolides, millede tööhulga ja õppekavad ta täpselt määrab, vaid siin tuleb lähendada osavõtjate oma vaimlisist tarbeist ja võimalusist, mis ajast ja mitmesuguseist oludest rippudes võivad tunduvalt vahelduda, nõudes vabaharidustöölt paendlikkust ja kohanemisvõimet. See vaimliste tarvete arvessevõtmine on vabaharidustöös seda tähtsam ja ühtlasi teravat arvustusvõimet nõudev ülesanne, kuna kõnealolevad tarbed ei ole asjaomastele enestelegi alguses iseteadlikult selginud, vaid on olemas ainult võimalustena

ja vabaharidustöö mõjutusest neile enestelegi selgitatavad. Aga kuigi see kõik teebki seda, et riik peaks lubama vabaharidustööle talle kuuluva liikumisvabaduse ja algatuste tegemise, on riigil siiski vabaharidustöö suhtes muidki ülesandeid kui selle rahaline toetamine ja aruannete nõudmine raha tarvitamise kohta. Peab panema tähele, et riik lubab väärikat tuge neile üritusile, mida ta pooldab. Ta peab sellega aga märkima vaid selliseid vabaharidustöö algatusi ja viise, mis tõepoolest väärivad seda tunnustust ja on valmis alati mõjuma edendavalt vabaharidustöö arenemisele. Riik peab, et võida hinnata õieti seda liikumist, silmas pidama kõiki seal esinevaid lainetusi, nii et ta saaks kõigest usaldatava üldpildi. Selle abil võib siis riik, silmaspidades tervikut, anda oma hinnangu, nõuanded ja toetused, ilma et ta eksiks, kas või näiteks andes toetust seesuguseile algatusile, mis ei kannu ega sisalda eneses vaimlise liikumise väärikat jõudu.

See hooldamine ja revideerimine, mida riik otstarbekohaselt teeb, võib hankida vabaharidustööle laiema võimupiiri, kui see võiks saada muidu. Kui võidakse konstateerida, et vabaharidustööle antud riigi rahad tarvitatakse otstarbekohaselt ja õieti, võib ta lükata kõrvale sellised kahtlused, mis takistavad seda tööd saamast riigilt seda toetust, mida ta tarvitseb ja väärib.

Vabaharidustöö suhe päeva põletavamaisse küsimusisse.

Vabaharidustööd üldiselt käsitades peab siinkohal pühendama tähelepanu veel ühele küsimusele, nimelt sellele, millist suhtumist tuleks nõuda vabaharidustöölt päeva põletavamate poliitiliste ja usuliste küsimuste suhtes, — välja minnes riigi seisukohalt, — selliste küsimuste suhtes nimelt, millede kodanikkude keskel võib avalduda tõsist ja järsu-piirdelist mõtetelahkuminekut.

Selles laias teoses, mille rootsi valitsuse poolt määratud asjatundjad 1924 a. avaldasid „vabatahtlikust rahvaharidustööst“, näidatakse, et arvamised selles küsimuses nimetatud maal on hakanud muutuma teatud määral teistsuguseiks kui varem. Üldine määrus kuulub küll muutmatult järgmiselt: „Kõik poliitika- ja usuküsimuste kohta käivad võitlused loengute või õpetusega ühenduses keelatakse“. See määrus tõlgitseti varemini nii, et see otsekohe keelis näit. loengus selliste ainete käsitluse, mis puutusid päeva poliitilisi või usulisi küsimusi. Praktilised asjad, nagu näit. see, et peeti tarvilikuks ja loomulikuks rahvapärases populaarteaduslikes loenguis seletada suhtelisist valimisist sel ajal, kui

küsimus nende tarvitamisele võtmisest maas just käsil oli, juhtisid panema tähele, kui tähtis oleks saada objektiivset valgustust neisse asjusse, mis olid ometi siis üldise tähelepanu all. Rahvas näis tundvat tarvet selle järele, et päeva riialuseid küsimusi saada mitmekülgsest valgustatuks. Mainitud teoses toonitatakse ka, et rootsi vabaharidustöö seda tarvet liiga vähe tähelepanu alla võtab. Ta ei pea ka rahuldavaks asjade sellist seisukorda, et poliitiline kultuuritegevus on peaaegjalikult vaid erakondlipoliitiliste organisatsioonide käes. Nii siis asjatundjad leiavad aja küpse olevat selleks, et riigi poolt toetatavas vabaharidustöös käsitataks ka päeva põletavamaid poliitilisi ja usulisi küsimusi. Muidugi peab hoiduma sellest, et loengutegevus ei muutuks propagandaks teatud suundadele, vaid et sellistel puhkudel antaks tõepoolest objektiivset selgitust neis küsimusis. Asjatundjate arvamise järele oleneb see kõik esijoones just referentide võimeist, nende erilisest süvenemisest sellesse aineesse, mille juure kuulub mingi määrateldav päevaküsimus. Selle asemel, et vastumõjusid loengute töö valesikasutamise vastu on otsitud varem aine laadist, peab neid nüüd aga, uuema käsitluse järele otsitama referendi isikust, s. t. tema teaduslikest võimeist ja isiklikust sitkusest.

Ülal seletatud käsitlusseisukoht on õige siis, kui selle lisaks, mida nõutakse ja eeldatakse referendi suhtes, võetakse tähelepanu alla veel üks tähtis punkt. Ehkki eeldatakse, et referent on oma asjas teaduslikult hästi kindel ja oskab esineda täiesti väärilt, võib tekkida siiski ta ettekandest pahameelt, kui kuuljaskond ehk osa sellest on sellel arenemisastmel, ehk sellises meeleolus, et ta ei suuda kuulda arvamisi põletavamaist küsimusist, kui need täiesti lähevad lahku tema omadest. Sellist ägedust võib määratus olukorras esineda nii ühelt kui teiselt poolt. Referaadi kuulamise- ja mõistmisevõime on samuti haridusliste tegurite resultaat. Referent, kes algab mõne sellise erilisel tulekardetava asja, peaks juba enne teatud määratud tundma seda kuuljaskonda, kellele ta räägib, nii et ta ettekandest ei sigineks üllatavaid ja loengutööd segavaid järeldusi. Eriti tuleb sellele omistada tähelepanu seesugusel koosviibimisel, kus kuuljaskond on nii rohke ja kirjuilmeline, et ei ole otstarbekohane ühendada referaadiga läbirääkimisi, mille puhul referendi seisukohast erinevad arvamised võiksid tulla esile selleks, et loengu puhul võimalikult tekkinud meelte pingutusele anda võimalust esile purskuda. Teine on asjalugu siis, kui kuuljaskond on nii väike, nagu hari-

likul õpiringitööl ja sellega ühendatud referaatidel; siis võib asjalikult peetud referaat ja sellele asjatundjate juhatusel järgnev jutustamine — mõtetevahetamine olla paras ja kohane valgustama osavõtjatele ka sellist küsimust, mis on päeva põletavaim ja millest arusaamised avalikus elus nii järsult vastamisi satuvad.

Sellega peaks küll heakskiitmiseväärne olema see mõte, et vabaharidustöös valgustataks ka selliseid küsimusi, mis just on päeva tähtsamaid. Demokraatia teostamiseks on tarvilik, et kodanikud saaksid eelseisvaist ühiskonda puutuvaist küsimusist nii asjalikud ja mitmekülgsed seletused, kui võimalik. Seda käsitust, et poliitika ja religioon peaksid täiesti lükatama väljapoole vabaharidustöö ainevalda, ei või põhimõtteliselt sugugi kiita heaks, sest see tähendaks, et kõnealolev ha-

ridustöö kaotaks suuri huvitavaid elualasid. Küsimus võib olla ainult sellest, kuidas võidakse seletada rahvapäraselt ja teaduslikult just neid küsimusi, mis ühel või teisel ajal vangistavad kodanikkude meeli. Selline haridustöö, mis seda suudab, on võimeine tõmbama endaga kaasa laialt huviosalisi.

Riigilt ei või ka nõuda, et ta peaks vabaharidustöö lahus neist küsimusist, milledesse tähelepanu poliitikaga ühenduses kunagi just on suunatud. On ju näit. sellised küsimused, nagu tollidesse ja põllupidamise tootmisviisidesse puutuvad sellised, et teadus neid ulatab väga kaugelt objektiivselt valgustama. Teadusliku esitusele on omane ka see, et see võib näidata, missugustes punktides mingisuguste küsimuste otsustamine ripub ära muist tegureist, kui neist, mis on teadusliku iseloomuga. (Järgneb.)

Ilmasõjaaegsest väerinna seljatagust elu kujutab **R. Mälik** oma draamas „**MOODNE KAIN**“ Raamatud saadaval E. Haridusliidus Tallinn, S. Roosikrantsi 12.

E. Haridusliidu lektorite nimekirja järg.

Grauen, A., diplom. insener.

Teemid:

1. Tulekindlast ehitusviisidest — 2 t.
2. Tsemendi- ja betoonitöödest — 2—4 t.
3. Betooni õigest tarvitamisest põllumajanduses — 2—4 t.
4. Niiskuse vastu võitlemisest hoonetes — 2—3 t.
5. Kuidas ehitada hästi ja odavasti betoon hoonet. — 2—3 t.

Peale selle võib korraldada kohtadel tsemendi- ja betooni tööde tegelikke kursuseid, kui osavõtjaid on üle 2) inimese.

Vilms, A., vann. adv. abi Viljandis.

Teemid:

1. Eesti Vabariigi põhiseadus.
2. Mitmesugused riigivormid.

3. Rahvasteliit.

4. Vekslioigus.

5. Tsiviil- ja kriminaalõiguslike küsimusi.

6. Õiguse ajalugu.

7. Vabadussõda.

8. Üksikute maakondade ajalugu.

Lukats, Jakob, mag. geogr.

Teemid:

1. Kosmograafia — 12 loengut.

2. Inimkonna geograafia (antropogeograafia) — 18 loengut.

3. Loomastiku geograafia (zoogeograafia) — 16 loengut.

4. Taimestiku geograafia (fytoogeograafia) — 18 loengut.

5. Reis ümber maailma. — 34 loengut.

Mitmesuguseid teateid.

Rahvamajade ehitamise määrus.

Hariduse- ja Sotsiaalminister kavatses rahvamajade seaduse alusel panna maksimaalselt lähemaid juhtnööre rahvamajade ehitamiseks. Määruse eelnõu saadeti seisukoha võtmiseks maavalitsustele ja Haridusliidule. Kuna avaldatud seisukohad olid väga lahkumine-

vad, siis määras Hariduse- ja Sotsiaalminister eelnõu läbivaatamiseks ja redigeerimiseks komisjoni, kuhu kuuluvad kaks esindajat Hariduse- ja sotsiaalministeeriumist, üks esindaja Teedeministeeriumist ja üks esindaja Haridusliidust. Haridusliidu esindajana võtab komisjoni tööst osa Liidu sekretär E. Vender.

Rahvamaja küsimus Laekveres.

Seni kasutasid Laekvere seltsid rahvamajana ja pidude korraldamiseks Laekvere Tarvitajate Ühisuse ruume, kus olemas peosaal. Ruumid olid küll kaunis suured, aga ebaotstarbekohased rahvamajaks. Nüüd on Laekveresse ehitatud uus koolimaja, kus ka peosaal olemas, kuigi väiksem Tarvitajate Ühisuse omast. Näitelava kordaseadmisega kooli saalis saab sellest väga mugav ja kodune rahvamaja, „rahvamaja kohuste täitja“ Laekvere seltsidele.

Lätist Kunda rahvaülikooli.

Kunda rahvaülikoolis on käesoleval aastal tulnud üks õpilane ka Lätist, Marienburgist.

Haridusinstruktor G. Puu tegevusest.

E. Haridusliidu instruktor G. Puu korraldas möödunud sügisel rahvaülikooli mõtte laiematele hulkadele tutvustamise otstarbel kaks kõnereisi koos rahvaülikoolide juhatajatega. Esimene ringreis Tartu-, Võru-, Petseri- ja Virumaal koos Virumaa rahvaülikooli juhataja hra Ruusiga ja teine ringreis Harjumaa rahvaülikooli juhataja hra Ümarikuga Harjumaal. Kuigi rahvas soojalt kaasa tunneb rahvaülikoolile ja peab seda väga tarvilikuks, on siiski majandusliku kitsikuse tõttu paljud sunnitud lükkama edasi rahvaülikooli mineku või selle hoopis jätmata teostamata.

Haridusliidu sekretär Vender Võrus ja Petseris.

Hiljuti käis Haridusliidu sekretär Vender Võrus ja Petseris selgitamas Liidu osakondade asutamise tarvidust ja võimalusi nendesse linnadesse.

Dekoratsiooni tööde revideerimine.

Kuna Haridusliit laiemaulatusliselt teostab dekoratsioonide valmistamist seltsidele, siis on nende tööde täitmise üle möödunud sügisel Liidu sekretär Vender teostanud kontrolli Keilas, Kloogal, Rakkes, Simunas, Laekveres, Petseris, Jägalas, Kosel, Paatsalus, Kuusalus, Kundas, Mustvees, Laates, Lohusuus ja Aasmäel.

Õpiringid Raadio ringhäälingus.

Õpiringide töö meetodi tutvustamiseks ja ka raadio kõnede huvitavamaks muutmiseks korraldas Raadio ringhääling möödunud semestril õpiringi ühiskonna teadusest vann. adv. A. Susi juhatusel. Tuleval poolaastal on kavatsusel korraldada seltskondliku kasvatusse õpiringi ja kui saab siis ka kirjanduse õpiringi.

Lõuna-Eesti näitejuhtide kursus edasi lükatud.

Haridusliit kavatses jõulu vaheajal korraldada Lõuna-Eesti väikelavade näitejuhtidele kursuse Tartus, kuid kuna Liidu toetussummad Kultuurkapitalist selgusid väga hilja ja kursuse eeltöödeks jäi vähe aega, siis otsustati kursus lükata edasi ja peetakse ära Tartus juuni kuul.

Näitekursused Vigalas ja Sipal.

Vigala, mis Läänemaal on üks vanemaid seltskonna ühistegevuse keskkoohti, kannatab samuti seltskonna loiu osavõtu all, nagu seda võiks öelda paljude teistegegi maaseltside tegevuse kohta. Vigala „Laulu selts“ mis on vanemaid Läänemaal, asub Vigala vallamaja juures s. o. 4 klm. Vana-Vigala mõisast. Seltsimaja, kuigi raha puudusel veel mitte lõplikult valmis, peaks keskkohaks olema, aga seda ei saa öelda, kui arvesse võtta, et seltskondline kooskäimine, koosolekud, harjutused jne. peetakse Raba algkooli majas, mis asub 4 km. seltsimajast eemal. Nii tuli ka näitekursustest kaks-kolmandikku aega pidada Rabal ja ainult lõpu-päevad seltsimajas, kus ruumid külmad ja õudsed, kuna majas pole ahjusid, ega talveaknaid. Osavõtjaid oli 25. kellest ainult mõni üksik elas kursustekoha läheduses, kuna suurem osa asus 2—7 klm. kaugusel. Seda enam pidi osavõtjail olema head tahet, kuna kogu kursuste aegki oli vihmane ja Läänemaa I järgu maanteel pori kiht põlvini. Kursuste lõpptulemusena mängiti „Emake maamuld“ Ag. Taari 3 vaat. näidend, mis jättis publikule rahuldava mulje, võiks öelda isegi hea, kui arvesse võtta, et suur osa tegelasi laval esimest korda esines.

Sipal oli kursustest osavõtmine loium, ükskõiksem ja osavõtjaid vähem, vaatamata sellele, et ainult üks tegelastest elas kursustekohast 3 klm. kaugusel, teised kõik lähemal.

Kursused kestsid 14 päeva. Suurem osa kursustest osavõtjaid õppis selle aja kestel end ise jumestama ja esinesid kursuste lõpppeol näidendis „Emake maamuld“ kohati sarnase usufavusega, et publikum ülevas meeleolus rääkis: „Nii hästi pole veel Sipal mängitud“.

Samal ajal asutati Sipa Hariduse Seltsi juure „H. S. näitlejate osakond“, valmistati liikuv näitelava ja dekoratsioonid E. Haridusliidu dekoraator M. Pärti poolt. Mõlemal ülal tähendatud n. kursuseid juhatas H. Vaks.

Uued rahvamajad.

Hiljuti avasid kaks Liitu kuuluvat seltsi: Simuna Haridusselts ja Viru-Nigula Haridusselts uued rahvamajad.

Simuna Haridusselts ehitas Simuna alevikus täitsa uue ja kõigile nõuetele vasta-va maja, mille kohta avamisele sõitnud haridustegelased tähendasid, et nii kena ja avamise puhuks nii valmis seltsimaja pole nad enne näinud.

Viru-Nigula Haridusselts sai omale uue kodu vana maja ümberehitamise teel. Vana maja jäi juba ammu kitsaks seltsi laialdasele tegevusele, kuid tegelaste unistus uuest majast täitus alles nüüd.

Mõlematele näitelavadele tegi ka uued dekoratsioonid Haridusliidu poolt dekorator Karell.

Läti „Mikumärdi“ Eesti lavale.

Samasugune menu, nagu Raudsepa „Mikumärdil“ meil on Lätis olnud nende kirjniku Akurateri komöödial „Lõbus peremees“, mis on nüüd M. Pukitsa poolt tõlgitud eesti keele ja ilmub Haridusliidu kirjastusel jaanuari kuul.

Haridusliidu näitejuhi V. Sooserva tegevusest.

Käesoleval poolaastal on V. Sooserva juhatusel, peale sügisel Tallinnas peetud näitehatusel kursuse, korraldatud näitekunsti kursused Simunas, Laekveres, Kolga-Jaanis (Lalsill) ja Einmannis. Kaks esimestest kohtadest asuvad võrdlemisi lähestikku ja seetõttu oli võimalusi kursuseid paralleelselt viia läbi, töötades vaheldamisi ühes kui teises kohas. Praegu on käsil näitejuhil väikelavadel mängimiseks soovitatavate näidendite nimekirja koostamine, mis peale Liidu teatritoimkonna läbivaatamist trükkis ilmub.

Eesti keele õpiringi kava.

Haridusliidul on valminud eestikeele grammatika õpiringi kava, mille on seadnud kokku eestikeele õpetaja hra R. Kress.

Kolovere-Kalju Hariduse Selts „Edu“ Läänemaal.

Kolovere-Kalju Hariduse Selts, kes samasuguses kitsas ja madalas, vananenud kooli ruu-

mis oma tegevust arendas, nagu enamjagu Läänemaa seltse, asub nüüd käesolevast sügisest peale endises Maidla mõisa ruumikas hoones, ühes kohalise algkooliga. Uutesse ruumesse ülemnes töötab seltsi tegevus tegevõimsamalt arenema hakata, mis juba praegu silmapaistvalt märgatav.

Endisesse mõisa saali ehitatakse praegu näitelava ja valmistatakse dekoratsioone E. Hariudusliidu dekoraatori M. Pärdi poolt.

Piduruumide suurendamine Arukülas.

ÜENÜ Aruküla osakond kasutab oma ettevõteteks Aruküla kooli ruume, kus moodunud aastal ka vastavad ümberehitused teostati. Saali ja ühe klassi vahelt seinä äravõtmisega sai saal näitelava võrra suuremaks ja lava ka avaramaks. Lava seadeldis on korraldatud E. Haridusliidu dekoraatori hra M. Pärdi poolt rõõbassüsteemi järele, nii et dekoratsioonide vahetus sünnib ikka 10—15 minuti jooksul. Dekoratsioonidest on tehtud metsa komplekt ühes kaugel maastikuga, üksikud puud ja põõsad, maja välisnurgad, müürid ja toad.

H. Vaksi lastenäidendi „Tuutulinnu moosekandid“ ettekandmiseks tehti selleks eraldi dekoratsioonid papi peale, mis tulid maksta palju vähem kui riide peale maalitud, sest papp on odav ja ka maalimine papi peale on kergem ja odavam. Niisugused dekoratsioonid ei ole küll kuigi vastupidavad, aga mõne korra peavad süüki vastu.

Kosel kõige suurem näitelava Harjumaal.

Kose Haridusseltsi näitelava on üks paremaid Harjumaal. Lava on üle kahe ja poole kõrgem lava avausest, mis võimaldab dekoratsioonide ülestõmbamist. Ka on lava taga ruum dekoratsioonide paigutamiseks. Moodunud sügisel maalil ümber vanu dekoratsioone ja tegi uusi juure Haridusliidu dekoraator M. Pärt, mille järele lava ka oma sisseadelt sai üheks täiuslikumaks Harjumaal.

Draamastudio teater maal.

Kutseliseks rändteatriks kujunenud Draamastudio teater pidid töökava kohaselt moodunud poolaastal andma maal 50 küllaskäigu etendust, kuid intensiivse tegevuse ja kahe koosseisuga töötamise tagajärjel tõusis etenduste arv 119 peale.

Igal ajal sobib mängida **A. Tammani** näidend „**VÖLGLANE**“

Toimetusele saadetud kirjandus.

Aino Kallas:

„Püha Jõe kättemaks“.

Tõlk. F. Tuglas. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. 142. lk. 1 kr. 50 s.

Soomes tekitas „Püha Jõe kättemaks“ üldist imetlust, sest ta avas vaate eestlaste võitlusesse ellu minevikus: kuidas toomapäeval

mehed viljakottides läksid allaheitma Viljandit, kuidas emasüda tõmbas sellest läbi verise ja saatusliku kriipsu; kuidas nad hoidnud jõe puhta ja püha, kuidas mõisnik saagihimus ehitas jõe veski, kuidas järgnesid vihmad ja ikaldused ja kuidas rahvas hävitas Sõmerpalu veski ning vabastas Püha Jõe.

Betti Alver:

„Lugu valgest varesest“.

Poem. E. Kollomi kaas ja vinjetid. 67 lhk. Hind 2 kr. Noor-Eesti Kirjastus, Tartus 1931.

Poem meie kirjandusturul on iseenesest erakordne nähe, käesoleval juhul aga seda seda enam, et ta on prosaisti sulest, „Tuulearmukese“ autorilt.

T. Pakkala:

„Lapsed.“

Tõlk. H. Ratassepp. K. Marki illustratsioonidega. 128 lk. 1 kr. 50 s. Eesti Kirjastuse Seltsi kirjastus

Juttude tegelased on umbes 6—10 a. lapsed, tüdrukud ja poisid. Nende toimingud on väga mitmesugused, alates jõulupuu rõõmudest-muredest kuni vakra paranemiseni haigevoodil. Peab kinnitama, et lugevale lapsele on nende lugude mõju positiivne — mitte küll moraali õpetamise teel, vaid elavaid ja huvitavaid näiteid tuues elust. Ka täiskasvanuile on „Lapsed“ ses mõttes palju uudist pakkuv, siin näeme mõnegi lapse südamesopi valgustamist, mida seni pole veel märganud.

M. J. Eisen:

„Meie jõulud“.

148 lk., hind 2 kr. 50 s. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Prof. M. J. Eisen on oma rikkalikust materjalist teinud kokkuvõtte, mis käsitleb aluses jõulu nime ja Kristuse sünniaja kindlaksmääramise küsimust ja siis edasi väga mitmesuguseid eesti rahvakombeid. Raamatus näeme, et jõulukombeid on väga palju ja eri maanurkades on nad isesugused. Seepärast kujuneb käesolev teos laiaks rahvaelu pildiks.

M. Mõtslane:

„Kevadised vood“.

Märkmeid ja jooni ühe talu ja selle elanike saatusest. Noor-Eesti Kirjastus, Tartus 1931. 358 lsk. Hind 5 kr.

Selles romaanis kujutatakse ühe talu olukorda ja selle elanike suhtumist iseseisvuse saabumisele ja selle eelkäivatele sündmusile ning elule enne maailmasõda. Peamiseks teemiks on suure talu omaniku, iseka, oma varandusega ja olemisega uhkeldava mehe ilmavaade ja suhtumine elule ning neist iseloomu joonist tingitud konflikt eluga.

Selle teose autor on tahtnud valgustada neid algpõhjusi, hingelisi motiive, millest tingitud meie paljude talude raskused, ettevõtete kokkuvarisemised, laiuamine, ülejõu-elamine jne.

Käesolev raamat on mõeldud esimese osana kaheköitelisest teosest.

„Valik läti uuemat kirjandust I.“

Tõlkinud Karl Aben. Noor-Eesti Kirjastus, Tartus 1931. 252 lhk. Hind 4 kr. J. Jaunsudrabin, J. Akurateri ja P. Rozitsi piltidega.

„Valik läti uuemat kirjandust I“ sisaldab läti keskpõlve kirjanikkude kolm viljakamat ja kunstiväärtuslikumat esindajat: J. Jaunsudrabin, J. Akurateri ja P. Rozitsi, igäiks esitatud ühe novelliga.

Kõige pikem töö on Jaunsudrabinilt — „Aija“. Teos kujutab palgakarjase armumislugu ja annab huvitava läbilõike läti külaelust.

Kui J. Akurateri peetakse läti vereköllasemaks nietzscheanistikks ja M. Stirneri poolehoidjaks, siis leiame nende individualismi prohetite vaimu ta novellis „Krauklise teekond“ küll rohkem kui üheski teises tema proosateoses. Novellis kujutatakse läti anarhisti Krauklise teekonda läbi Euroopa riikide. Novell on täis afroisme ja sädelevat vaimukust.

P. Rozitsi novell „Neljas graatsia“ maailmasõjaaegses õhkkonnas lõhestatud hingega kujuri hingetraagika kujutus.

Oskar Lutsu Mälestused III

195 lhk. Hind 3 kr. 25 s. Noor-Eesti Kirjastus, Tartus 1931.

Selles andes kirjeldatakse peategelase Andrese elujuhtumusi pääle ta esimest kooliaastat.

Luts ei allata meid ialgi pikkade, peaaegu teaduslike olukorra kirjeldustega ega tegelaste põhjaliku iseloomustamisega, vaid ta lepib mõne vihje ja lühikese lausega, kuid see on siis ka nii tabav ja iseloomustav ning manab esile isikud ja olukorrad kõiges oma täiuslikkuses. Ja nii saavad ka selle ande tegelased elavaks ja armsaks, kelle igapäevase elu väikestest ja suurtest rõõmudest ja muredest Luts heasüdamlikult jutustab.

R. Rolland:

Michelangelo.

Suure kunstniku elu. Illustratsioonidega kriitpaberil. Tõlk. M. Lepik. 199 lhk., 2 kr. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus..

Eesti Kirjanduse Seltsi „Elulooline seeria“ pakub seekord maailma suurema kunstniku elupildi.

E. Muuk ja M. Tedre:

Lühike eesti keeleõpetus II.

Tuletus- ja lauseõpetus. Teine, parandatud trükk. Hind 2 kr. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Teises trükis on autorid teinud mõningaid parandusi, muudatusi ja täiendusi; on lisatud uus peatükk rektiooni kohta ja ümber korraldatud harjutustik.

Vennad Grimm:

„Muinasjutud II.“

Tõlkinud R. Roht. Piltidega. Noor-Eesti Kirjastus, Tartus 1931. 125 lhk. Hind 2 kr. 25 s.

Grimmide muinasjutud on üldilmise kuulusega ja noorsoo poolt palju loetud.

Omal ajal väljaantud Grimmide muinasjutude esimene valik leidis eesti noorsoo poolt õige sooja osavõtu, sama võib ennustada ka sellele valikule.

„Põhjakaar“.

Koguteos. Noor-Eesti Kirjastus, Tartus 1931. 148 lhk. Hind 4. kr. 75 s.

„Põhjakaares“ jätkatakse võitlust nende põhimõtete pärast, mis suure ägedusega esitati paar aastat tagasi „Kirjanduslikus Orbiidis“. Nüüd lähenetakse neile küsimusile palju rahulikumalt. Johannes Schütz on oma luuletistes tänapäeva inimestele ja oludele jõudnud siia vast lähemale kui kuski mujal, samuti nagu August Jakobson ja Maait Metsanurk oma novellideski. Esimene neist kirjeldab dramaatiliselt lõppevat kerjaste tööpäeva väikese karjapoisi hingeelu kaudu nähtuna ja teine annab kujutuse eneseuhke taluperemehe surmaheitlusest. Kolmas novellist Albert Kivikas kujutab suurt hingealist murrangut, millised on võimalikud sõjasündmuste erakordsuses. Hugo Raudsepp vaatleb omas artiklis neid filosoofilisi aluseid, millele toetub või peaks toetuma moodne elu. Daniel Palgi analüüsib eluläheduseprobleemi ja Oskar Urgart kirjeldab tähtsamaid momente tänapäeva kirjanduse eelvoitlustest sidudes selle Albert Kivikase varasema loomingu vaatlusega.

August Jakobsoni romaan

„Miika Valtsbergi roim“.

Esimene romaan tsüklilist

„Andruksoni suguvõsa“.

447 lhk. Hind 5 kr. 50 s. Noor-Eesti Kirjastus, Tartus 1931.

Kuiigi romaani „Miika Valtsbergi roim“ tegevuskohaks on teoorjuseaegne mõis ja tegevusajaks läinud sajandi teine veerand, pole see teos siiski niivõrd ajalooline, kui võiks vast arvata. Kogu raskus on pandud kahe peategelase, Miika Valtsbergi ja Eeva Andruksoni vahekorra eritlusele. Inimesed kohtuvad juhuslikult, kiinduvad teineteisesse ja — patustavad. Kuid sellest patust saabki alguse uus sugupõlv, mille sotsiaalset arengut tahab autor käsitada teoksil oleva romaani tsükliliga.

Jaan Kärneri romaan:

„Moodne orjus“.

231 lhk. Hind 3 kr. 75 s. Noor-Eesti Kirjastus Tartus 1931.

„Moodne orjus“, mida autor ise nimetab tõsielu romaaniks, on ülekohtust kibestunud silmade nähtud tänapäeva kriitika ja inimese elu kurbloolus. Veksel ja sõbrale antud žiir on meie päivil kujunenud otse nuhtluseks, mis painajana rõhub ka enanikkude meile vaimutegelasi. Kärner kirjeldab oma romaanis sarnase moodsa orjuse all kannatava vaimutegelase okkalist rada.

A. Saal: „Aita“.

Ajalooline jutustus. Autori pildiga. 282 lk., hind 1 kr. 25 s., iluköites 1 kroon 75 senti.

„Aita“ käsitab A. Saali tööde hulgas kõige vanemat ajaloolist järku: XIX sajandi lõppu, millal eestlased olid täiesti vabad ja iseseisvad, millal hakkasid tungima sisse esimesed sakslased ja millal eestlased olid sõjas veel värsked ja võidukad. Sissejuhatavas osas annab G. Urgart üksikasjalisema kirjandusloolise ja eluloolise ülevaate.

Mihkel Veske: „Laulud“.

Korraldanud ja redigeerinud M. Jürna ja E. Nurm. Autori pildiga ja kirjandusloolise ülevaatega. 204 lhk., hind 3 kr.

Väljaandesse on kogutud kõik Mihkel Veske laulud, arvult 193, nende hulgas palju niisuguseid mis seni pole trükkis ilmunud. Kogu annab nii siis ümmarguse kokkuvõtte Veskest kui kirjanikust ja on tähtis koolidele, kirjandusloost huviatuile ja neile, kes tunnevad mõnu lugedes eesti vanem laulikute laule.

C. S. Jones: George Washington.

Tõlkinud O. Truu. Täiendustega varustanud prof. P. Treiberg. Piltidega ja kaardiga. 160 lhk., hind 1 kr. 75 s.

Georg Washington oli mees, kes algas mõnesaja mehe eesotsas vabadusvõitlust Ameerikas, ja tegi teoks Ameerika Ühendriikide tekkimise, saades uue demokraatliku riigi esimeseks presidendiks. Käesolev raamat kirjeldab küll Washingtoni sündmusrikast elu, kuid suurel määral kujutatakse ka Ameerika tolleaegseid olusid ja uue riigi sündi.

„Prantsuse muinasjutte“.

Perrault j. t. Tõlkinud K. Mer'inson. Piltidega. Noor-Eesti Kirjastus, Tartus 1931. 118 lhk. Hind 2 kr.

Need muinasjutud, iseäranis Perrault omad, on kirjutatud maitseka ja avasüdamliku lihtsusega ja pakuvad kütkestavat lugemisainet.

Lähemal ajal ilmub kauaoodatud **J. Akurateri** komöödia „**LÖBUS PEREMES**“.
Raamatud saadaval ainult E. Haridusliidus.

„Eesti Noorus“

ilmub 1932 aastal

täiendatud ja külaelule kohandatud kujul, tuues kirjeldusi ja artikleid noorsoo tegevusaladelt ja töömait, noorte teo- ja töökangelaste pilte, teateid kodumaa ja naabusmaade noorsoo elust.

Erinurgad külakohasele põllumajandus- ja kehakultuurtegevusele.

Põllumajandusalal kirjutavad ajakirjas kogu eesti noorte maatulundusklubide tegelased.

Kehakultuuri ja eriti m a a k o h a s e v õ i m l e m i s e alal igas numbris kirjutisi ÜENÜ Tallinna võimlemise instituudi juhat. Ernst Idlalt.

„Eesti Noorus“ ja „Vabaharidustöö“
ei võistle
teineteisega, vaid
täiendavad teineteist!

Ilmub kord kuus paljude piltidega. Tellimishind Kr. 1.80 aastas, 1 kroon pooleaastas. Tellida saab igast postiasutisest. Saadaval ka eelmised aastakäigud.

Rutake tellimistega 1932 aastaks!

„Eesti Noorus“

Tallinna, Lossi pl. 4, telef. 429-77.

Naiste ja kodude ajakiri

» **EESTI** «
NAINE

on parim ja mitmekesisem naiste leht. „Eesti Naine“
ei peaks puuduma ühegi naise laualt.

Tellida saab kõikidest Vabariigi postiasutistest. Üksiknumbrid
müügil raamatukauplustes, raamatukappides.

HIND: aastas 4 krooni
1/2 aastas 2 „
1/4 aastas 1 „
Üksiknumber 40 senti.

Kes tutvuneb kord „Eesti Naisega,“ jääb tema
alaliseks sõbraks.

LOOMING

EESTI KIRJANIKKUDE LIIDU AJAKIRI

10. AASTAKÄIK.

LOOMING astub 1932. a. juba oma 10-ndasse aastakäiku. Nagu senini, jääb see Eesti Kirjanikkude Liidu ajakiri ka edaspidi kõigepäält esimeheks avalduskohaks meie kirjanikkude värskete loomingule. Siin ilmub novelle, jutustisi, luuletisi, draamasid kõigi meie kirjanikkude sulest, aga ka esseesid, artikleid, ankeete, ülevaateid meie kirjanduslikust elust ja arvustisi ilmunud raamatute kohta. Samuti tutvustatakse lugejaskonda välismaade kirjandusliku eluga, milleks kaasa töötavad nii omad kui välismaa kaastöölised.

Kuna LOOMING 1932. a. ühe poogna võrra suureneb, on võimalik vastu tulla ka neile, kes ammu tarvet on tunnud üldkultuurilisi küsimusi käsitleva ajakirja järele. Kuigi teadus järjest enam spetsialiseerub, leidub sel alal ometi hulk probleeme, mis üle ulatuvad eriteadlase huvipiiride kitsusest ja mis peaksid huvitama iga haritud inimest. LOOMING annab siis edaspidi võimalust mööda ruumi, pääle kirjutiste kirjanduse ja kunstide valdkonnast, veel probleemikäsitletele kõigilt teaduste ja filosoofia aladelt. Nii on lootust LOOMINGUS avaldama hakata pääle kõige muu ka artikleid meie teadusmeeste sulest, millest siin mõned mainitagu: prof. Kogerman: Teadusliku loomingu protsess; mag. A. Koort: Saksa tänapäevne filosoofia; prof. P. Treiberg: Ajaloo periodiseerimise küsimus; prof. E. Tennmann: Puhas ristiusk; ass. E. Kilksion: Aatomi teooriate areng jne.

Loomingu väljaandjaks on Eesti Kirjanikkude Liit; ajakirja juhtivasse toimkonda kuuluvad; A. Alle, E. Hiir, J. Semper ja F. Tuglas; vastutavaks ja tegevaks toimetajaks on J. Semper.

Loomingut ilmub 1932. a. kümme numbrit, iga nr. kuni 128 lhk. suures kaustas. Tellimishind on aastas 14 kr., pooles-aastas 7 kr., välismaile aastas 15 kr., pooles aastas 7.50 kr.; üksik number 1 kr. 60 s.

Loomingu seniseid aastakäikusid on veel saada. Esimese aastakäigu hind on 7,20 kr., teise — 9 kr., kolmanda — 10 kr., neljanda — 13 kr., viienda — 13 kr., kuuenda — 13 kr., seitsmenda — 13 kr., kaheksanda — 15 kr., üheksanda — 14 kr.

Toimetuse ja talituse aadr.: Tartu, Rüütli tn. 4, ajakiri Looming.

Loomingu tellimisi võtavad vastu: ajakirja talitus, kõik postiasutised, raamatukauplused ja LOOMINGU usaldusmehed.

EESTI KIRJANDUS 1932. a. XXVI AASTAKÄIK

TOIMETUS: Kirjanik *Friedebert Tuglas*, prof. *Albert Saareste*
ja ajaloolane *Hans Kruus*.

Tegev ja vastutav toimetaja: lektor *J. V. Veski*.

Teadusehuvilisele toob „Eesti Kirjandus“ artikleid kirjanduse, keele, rahvaluule, ajaloo, rahvateaduse, ühiskonnateaduse, kultuuriküsimuste, filosoofia ja kunsti alalt.

Raamatute lugejale — arvustusi ja ülevaateid ilmunud kirjanduse kohta, nii et aasta jooksul oleksid käsitletud võimalikult kõik ilmunud silmahakkavamad raamatud.

Kaasandena ilmub „Eesti raamatute üldnimestik 1929. aastast alates“, mis osutub eriti tähtsaks, sest ta sisaldab täieliku bibliograafilise ülevaate Eestis ilmunud raamatuist.

Tellimishind: 5 krooni aastas, 2 kr. 50 s. poolaastas,
1. kr. 25 s. veerandaastas. Üksiknumbrid 50 s.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised, raamatukauplused, Eesti Kirjanduse Seltsi usaldusmehed ning

Eesti Kirjanduse Seltsi büroo
Lai tänav 35, Tartu, telefon 6-01.

Tähtsaks teguriks

meie hariduselus on —

kutseteadliku õpetajaskonna progressiivne häälekandja

Õpetajate Leht

Ilmub nädallehena igal reedel.

„**Õpetajate Leht**“ valgustab erapooletult kõiki hariduselu ja koolipolitika küsimusi, eriti arendades võitlust vooludega, mis suunatud rahvahariduse, kooli ja õpetajaskonna vastu.

„**Õpetajate Leht**“ selgitab kõiki õpetajaskonna päevaküsimusi ja kasvatab kutseteadlikkust.

„**Õpetajate Leht**“ ümber on koondunud valdav enamus koolitegelasi ja haridusesõpru. Teda loevad kõik kutseteadlikud õpetajad, haridusesõbrad, seltskonnategelased, lastevanemad j. t.

„**Õpetajate Leht**“ maksab: 3 kuuks — 1 kroon, poolaastaks — 2 kr., aastaks — 4 kr. Üksiknumber 10 senti.

Tellida saab igast postiasutisest.

Toimetuse ja talituse aadress:

Tallinna, Tatari 3.

Telefon (2)14-63.

NAISTE HÄÄL

Eesti Naisliidu häälekandja.

Ilmub kord kuus.

Toimetaja: Marie Reisik. Väljaandja: Eesti Naisliit.

Toimetaja kodune aadress: S. Roosikrantsi 4—1, tel. 453-81.

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Suur Karja tänav 10—5.

Tel. 446-28. Avatud kella 12—2.

Tellimisi võtavad vastu kõik posti-asutused ja teised lehetellimiste vastuvõtjad.

Tellimise hind: 1 aasta peale . . . Kr. 2.—
1/2 „ „ . . . „ 1.20
Väljamaa tellimine „ 3.—

Kuututuse hind: 1 lehekülge . . . Kr. 30.—
1/2 lehekülge . . . „ 20.—
1/4 lehekülge . . . „ 10.—

Tellimise hind koos „Eesti Naiseaga“ — aastas kr. 5.—, 1/2 aastas
Kr. 2.75.

Üksiknumbri hind 20 senti.